ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԳԻՐ — ՏԱՐԻ — ԹԻՎ 1314 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ — 1872

ԳԱՆՁՄԱՆԴ

Ցարեկան գին Ն. Պոլսոյ համար 180 գր.
» Գաւառաց » 40 մէճ
Վեցամսեայ Ն. Պոլսոյ » 90 գր.
» Գաւառաց » 3 մէճ
Ներքանչիւր թերթի գին 50 փր.
Մասնաւորապես ազգի մեջ ունցած հաւատարիմ գործակալներու, երկու անգամի համար 3 գրուշ, երեք անգամի համար 2 գրուշ, ասելի անգամներու համար դրամ սակարկութիւն իրենց։

ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՀՈԿՏԱՆԳԵՆՈՒԹԻՒՆ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 21 Նոյ.

Պ. Թիէր այսօր երկարօրէն խօսակցեցաւ Պ. Քէրտէրի առաջարկութեան յանձնաժողովին անդամներու հետ։ Յանձնաժողովին առջեւ պիտի հանի։

Ազգային ժողովոյ ճարտարապետական կեդրոնին իր պատրաստած ամենանոր գրական անօրէնութիւններն առաջարկելէ առաջ յանձնաժողովոյ անդամներէն պիտի սպասէ։ Խրատախոնութեան մեծ չոյս կայ։ Սրտերուն մէջ կատարեալ բարեկարգութիւն կը տիրէ։

Փարիզ 22 Նոյ.

Ամէն կողմանէ Թիւրք հաստատեն Պ. Թիէրի խրախուսութիւնը չորս ամսոյի երկարելոյ ասպարիզութեան վերայ։ Բայց Քէրտէրեան յանձնաժողովը կասկածի ա՛ր Պ. Թիէր ազգային ժողովոյ վիճաբանութեանց մասնակցելէ դադրի։ Եւ կասկածութեան պատճառը ազգային ժողովոյ պատասխանատու լինին։

Ղնչն Բուսական իրիկուն։

Գերարկեան յանձնաժողովին մէջ Պ. Թիէր կառավարութեան հանրապետական մերը պահելոյ հարկը յիշեցուց։ Պատուական պատասխանատուութեան ունի մեծ մաս հանելով խորհրդարանական դրութիւն մտցնելը դիտնուն՝ ասանց ազգային ժողովոյ վիճաբանութիւնները հեռանալ յանձն առնելոյ։ Եւ կը խնդրէ որ պահպանողական հանրապետութեան հիման վերայ կազմակերպի ընթացութիւնը։

Կը յուսացուի որ այս առաջնորդ յոյսը մի կատարուի։

Վիեննա 22 Նոյ.

Օսմանեան դեսպան Պարիզի պէյն իր դեսպանական վկայագրերը մատուցանելոյ համար կարգեր ներկայացաւ այսօր։

Հռոմ 22 Նոյ.

Հռոմի պատանական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Սիթէրի Խարտիան դեսպան Մրիսոյի Մարքիզը ամ ժամանակ մ՚ի վերը Հռոմ կը գտնուի հրամանաւ ազգաւ անմիջապէս Սիթէրի և Լարիսի հանդիսերուն խնդիրը վերջացնելու։

Վէրսալ 22 Նոյ.

Սահմանադրական նոր անօրէնութեանց խնդրոյն յանձնաժողովը պաշտոնէից պաշտպանութիւն կը խնդրէ։ Հաւանական է որ Պ. Թիէրի խրախուսութիւնը կ՚ապրի եւս երկարելոյ խորհուրդ պիտի ապայ։

Փարիզ 23 Նոյ.

Վիճակն անստոյգ է։ ոմանք կը յուսացուի որ յանձնաժողովն եւ Պ. Թիէր իրարու հետ կը լինին։

Փարիզ 24 Նոյ.

Օտարազգի քաղաքական կարծիքն այս է թէ Ազգային ժողովոյ մերկուութիւնը, ժողովրդական մասին եւ կուսակցութեան հանձնարարութիւնն կոխելով է։

Օրէնսդրական ատենին գոյութիւն դարձնելոյ վերայ առաջարկուած օրէնքը ընդունուեցաւ. ազգային ժողովը

Հռոմ 22 Նոյ.

Լօրիմար գործն որ քան զոր ատելի կը ծանրանայ։ Մելիորի ամարքիզն Սիլնէք վերադարձաւ։

Փարիզ 22 Նոյ.

Պ. Թիէր երկու ժամ անցուց Գնկարէլեան յանձնաժողովին անդամոց հետ։ Հաւանականօրէս վաղն ալ պիտի երթայ նոցա տեղեկագիրն իրեն հաղորդելոյ համար։

Փարիզ 23 Նոյ.

Ցոյս կայ թէ Վերսալեան յանձնաժողովոյ եւ Պ. Թիէրի մէջ ճեղքած վերջին դժուարութիւններն այսօր կը հարթին։

Մադրիտ 23 Նոյ.

Սիկոէ Խազարին հիւանդութիւնը ծանր կը համարուի իր բժիշկներէն։

Գերլին 23 Նոյ.

Դաշնակցականը Գերմանի դատարանութեան վերայ տարբ մի դնելոյ համար օրինաց ծրագիր մի կը պատրաստեն։

Մադրիտ 24 Նոյ.

Գուատատ մէջ դաշնակցական եւ հանրապետական հրատարակութիւնք դադարելոյ խօսք կայ։

Լոնդրա 23 Նոյեմ.

Օսմ. Քոնս. 53 3/16
փոխ 1869 61 3/8
» 1871 70
Ընդդ. Քոնս. 92 1/2
Պիլոն 24—25
Մոնէր 41—41 1/2

Դեկտեմբեր 22 Նոյեմ.

Բոմբայի Մ. Ն. 40 1/4—
Ցորեն 12000 հատ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ։

Գնոմիէնոս ոմէ՝ Գրիգոր Սամանեան ընդ հանուր հին պատուոյ անուանեցաւ։

Տ. Ամիմարքի ոմէ՝ Նիրսահ. կուսակալութեան Մին սիմէչար անուանեցաւ։

Բարձր. Մեծ-Դուքարան եւ Պատանեան Ցարդիլ փաշան Չրեքչարի իրլիկեան նախագիծ Մեծ-Դպրոցն Միաբանի փաշայի աստիճանը ճանչցին։

Պետական խորհրդոյ նախագահ Բարձր. Ֆէուզի փաշան ուրբաթի իրիկուն շրջեց հաշ մի ասաւ Գեմլանիոյ եւ Աւստրիոյ դեսպանաց։

Ինչպէս որ Ծանուցած էինք, Նէվրէս փաշան շաբաթի օրն յատուկ շրջենաւով փառնոյ գնաց, անիկից ալ Գեմլանիոյ Ջուրնան երթալոյ համար։

Կը հաստատեն թէ Եղիպտոսի պատանեական Ներ բարեկարգութեան մեծ խնդրոյն վերայ անցեալ շաբթի մայրաքաղաքիս Ցարաց դեսպանատունն եղած խորհրդին մէջ յիշեալ խնդիրը դադարացուցիչ լուծում մ՚ առացած է։ Հետեւապէս՝ ոչ բոլոր հանձնաժողովներուն մէջ զոյացած հանձնաժողովներուն վերայ չաշխատիր մի չինելոյ համար վերջնական գեսպանական դիտաւորութիւնքերէն ոչ մի պակաս ոգով մ՚ալ պիտի զօրանալ այսօր վաղը։

Երուսաղէմէն նոյ. 7/19 թուով հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ Երուսաղէմի եկեղեցոյն ամենայն ազգերն նոյն օրը հերձուածող հրատարակեց Երուսաղէմի Բիւրեղ պատրիարքը։

Սինոդն այս ընդ. յանցոյ գատարանին հեռագրելէ զատ՝ Բ. Դրան ալ հեռագրեց, պաշտօնի նոր պատրիարք մ՚ընտրելոյ ալգելիք մի չընդունելոյ համար ղեկած հրամանները զրկուի Երուսաղէմի իշխանութեանց։

Շաբաթ օրը Մարմարայի Կ. Գոլիս հասնող անդրկան Ցէնդ—Հիսար անուն շոգենաւի մի մէջ 16 անձ գերի գտնուելով ծանրին ասարկանութեան անուշ Հիլմի էֆէնտիին աչադրի հակոզութեամբ շոգենաւին յատակէն դանուեցան, ոչ ապահոված էին Տիրեմաճառն 50 ոսկի կուտաք տալու Հիլմի էֆէնտիին որ ձայն չը հանէ, բայց Հաւատարիմ անուն մարդն ասաւ եւ 16 գերիներուն հետ ասիկիանու թեան պաշտօնեին զրկեց։

Կրուսի թէ կայսերական կառավարութիւնը ծիսական մենաշնորհ իզմիր, Սէլանիկ եւ Փերա թ ալ մրաբնելոյ դիտաւորութիւն ունի։

Լա Թիւրքի լրագրին մէջ Տօքթոր Ցիէրի պիտարաւ ժամանակ ալանչելի դրութեան միրոյ, Տօքթոր Գրիւնէյթի հմուտ բժշկէն դրուած հետեւեալ հատուածը կը կարդանք։

«Մեր ժիրջին ասուն Ցիէրի ոգեւորութիւնը՝ Ցիէրի ոգեւորելը ճանչելոյ ընկերութիւնը մասնակցարանը մեզ։ Այս նշանաւոր ոգեւորելոյ հետեւեցաւ ինքնին բացատրել մեզ իր ոսկրի եւ բժշկէ բոլոր եւ մանրամասն պարզ, եւ ազգ դրութեան ամենն գործողութիւնները։ Ցաւոյ եւ հանգամանք թէ մարդկային աչքն ուսումնասիրութիւնն իրեն հարար ոչ եւ գտանիք մ՚ունէին։ եւ ազգ արեւ Գ. Ցիէրը ուշադ հիւանդութիւնքը գնելոյ համար ամէն տարբեր կատարեալ միջոցներ ունի որ իր զննած բնութեան արդիւնքն անհայտ է։ Գ. Ցիէրը ոչ միայն իրաքանչիւր ոչաց տեսարդ բնութեան վիճակին անմիջապէս կը հասնէ, այլ եւ նոցա ապրելոյնման կամ լուսնդարման պատճառներն, ինչպէս նաեւ տեսարանի ոգի եւ այլ բերութիւնեանց՝ շատով եւ ազատախոսէս գարանուելոյն՝ ասա բժշկութեան անմիջապէս մինչեւ ամենայն դրութիւնքերը։ Ցաւոյ պնդելոյնք նորա աւած պարզ եւ հասարակ բացատրութիւններէն։

«Գիտէինք արդէն թէ ամենէն հրաշալեաւ ակնարկը, ինչպէս են Լիրաքի, Գիլնիէ, Ցիէրի, Տօնաէրս եւ այլք, շատ անգամ ակնոցի ապակիներու միջոցաւ գտրմանած ա. բժշկած էին ոչոյ հիւանդութիւնները, եւ թէ այս ակաճառաւ ակնոցներ իրենց գործածոյ մէջ կը ցուցնէին թէ ակնոցներն իրենց գործածութեան ապէկ կամ դէշ եղանակին համեմատ դէշ ա. ՀՕԳԵՒ կամ դէշ ՀՕԳԻ կրնային ընել։ Գ. Ցիէրի հաճեցաւ իր տասած բացատրութիւններն ամբողջացնել՝ թոյլ տալով մեզ ներկայ դանուիլ իր մեկ քանի դիտութիւնքներուն։ Հանդուցեցանք որ աչքերնի միայ չկայ դեղ մի՝ որ կարող լինի Գ. Ցիէրի խնամով եւ բնութեամբ առած ակնոցներուն պէս գիտութեամբ եւ ազատակարգէս բարեաքել կամ բուժել տեսողութեան հիւանդութիւններ։ Ասիկոց զատ, վերջին ծայր զգուշութեամբ ստանոզներու համար Գ. Ցիէրը յատուկ ակնոցներ չունի կատարեալ ամէն մեկ տեսակի եւ հանդամանոց համար, այնպէս որ Գ. Ցիէրի քովէն մեկնած ժամանակ մարդ կը համոզուի թէ ակնոցներու ապակիներն սովորեն բնական եւ աղուս դեղն են ոչոյ՝ ի ձեռ ուսնցած կամ նաքին ստացած տիրութիւններն ու պակասութիւնները բարելաւելոյ կամ բուժելոյ։

Գնորհակալութիւն կը յայտնեմք ուրեմն այս հաշտարար տիրաբարոյին որ ասիկ առաւ մեզ անձամբ տարաքել իր ուշադրելի դրութեան պատճառներ, որ մեր երկրս չարժի տարբ տրամախոսութեան նիւթ եղած էր։

Վերջապէս նշանք որ հասարակութիւնն այս նշանաւոր ակնարուեստին տարաձգը կը ճանչէ, եւ անոնք՝ որ ոչոյ հիւանդութիւն անհնարով՝ նորագրութեամբը բժշկութիւն ընդհանրապէս դիպէ լինին մեկ՝ որ ոչոյ գանագան տեսակութիւններու բուժելու փոքրագոյն մարդը ցոյց տուին։

Տ. Գ. Գ.—Ն.

Մաքսատանց վերատեսչութիւնն հետեւեալ ծանուցումը հրատարակեց։

«Կայսերական կառավարութիւնը Ն. Պոլսոյ եւ արուարձանաց մէջ ծխախոտի մենաշնորհութեան ակնարկած ծանանակ տեսնուած պակասութիւններու դիմաւորութիւնները գաղտնի եւ մենաշնորհի վարչութեան հետ ինքնուրոյ պարտաւորութիւն ունչացնելէ հետեւ, գոյն վարչութիւն իր ձեռքն առաւ եւ մաքսատանց վերատեսչութեան մէջ կազմուած յատուկ խորհրդոյ մի յանձնեց։

Ցիէրոյ վարչութիւնն հատարակութեան ոգեւորը գոհացնելոյ համար պարտք համարեցաւ ամէն բանէ առաջ ծխախոտն գինն իջուցնել եւ զանազան տեսակներուն յարմարցնելը գատարան գանուած ծխախոտը վեց տասնեակի բաժնելով, որք բանած գրքոյկի վերայ պարզ դնով մարդաքաղաքիս այլ եւ այլ կարգերը պիտի վաճառուին։

ԳԱՆՁՄԱՆԴ

Գուրա գալած լրագրոյ ծանրաւ ծախքը խմբագրութեան վրայ է։ Վերջերս վերատեսութեամբ գանակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագրելոյ՝ չարմանին պիտի ուզուի։ Գրելու, գրելի խան, Մասիսի դրատունը։

Գանձու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Գիներուն ինչ համեմատութեամբ իջնելն հասկցուելոյ համար, առջի եւ ներկայ գիներն հոս դէմ առ դէմ դրուեցան.

Առջի գիները	Նոր գիները
360 ղ	250 ղ
240 »	180 »
180 »	120 »
120 »	80 »
94 »	60 »
70 »	40 »

Գիներն այսպէս իջուցնելէ զատ վարչութիւնն այս ու հեռու իւր դրամատանոցներուն համար այժմ պոնուածներէն բաւագոյն եւ ախորժահոտ ծխախոտներ պիտի դնէ, եւ հատարակութեան բաղձանքն ու պիտոյքը գոհացնելոյ համար ամէն ջանք եւ փոյթ 'ի գործ պիտի դնէ։

Լա Թիւրքի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ վեհ. Սուլթանը փոխճանեալ Աւալի փաշային կ. Գալաց ազարանքը Ֆամմա Սուլթանին պարգեւեց։ Հեռեւաբար Շէյխ—իւլ—իսլամի դուռը վիրաւոր Անիւլէ քանիէ պիտի փոխադրի։

ՆՈՄՏԱՆԴՆՈՒԹԻՒՆ
ԷՍՏԱՄԲՈՒԼԻՆ ՈՒՏՈՒՄԻԷ

13 Նոյ. երկուշաբթի իրիկուն	59 17
14 » երեքշաբթի առաւօտ բացուելուս	59 28
կէս օր	59 20
Ի Պոլիս 13 Նոյ.	
Սօսէէթէ Ֆէնէրբոլի բաժինք Անգ. լիր.	14.38
Գրէսի » » Օսմ.	» 15 36
Գրէսի Օսիրօ—Թիւրք	10 30
Նրկաթուղեաց հին Նր.	184 1/2
» Նոր	66 50.
Փոխ. 1863 » »	364
» 1865 » »	373
» 1869 » »	317
Թրամուէյ Օսմ. լիր.	15.25

Ա.ԶԳԱՅԻՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհի քաղաքակրթեալ ազգաց բոլոր տնտեսութեան հիմը վիճակագրութիւնն է ամենընդարձակ նշանակութեամբ։ Ոչ միայն իրենց ժողովրդեան ճիշդ թիւը, այլ մինչեւ իսկ իրենց երկրին մէջ գտնուած կենդանեաց, ծառաց, տնկոց եւ այլ բաղում իրաց վիճակագրութիւնն ունին եւ գրեթէ ամեն տարի կը նորոգեն։ Այսպէս կառավարութիւնք իրենց վարչական եւ տնտեսական հաստատութեան հիմ մ'ունենալէ զատ, նաեւ երկրին ներքին եւ բարոյական վիճակը միշտ աչքերնուն առջեւ կունենան, եւ նորա զարգացման կամ յետադիմութեան պատճառները դիւրաւ կը գտնեն։ Ղեկավարը վիճակագրութիւնը կառավարութեանց ձեռքը լաւագոյն մ'է՝ որ իրենց ընթացքը կը լուսաւորէ, եւ առ իսկական ընթանալոյ եւ սխալմունց մէջ գահավիժելոյ վտանգներէն կը պահպանէ։

Մեր ազգը թէ եւ քաղաքական ինքնօրինութիւն չունի, բայց հին մեծ ազգի մի մնացորդ, իր սեփական ընդհանրոյ կրօնքովը, առանձնութիւնքներ եւ սովորութիւնքովը ուրոյն ժողովուրդ մ'է Արեւելից մէջ։ Իւր եկեղեցիները, վարժարանները, հիւանդանոցները եւ այլ ամեն ազգային կրօնական եւ բարեսպասական հաստատութիւններն ինքը կը շինէ, ինքը կը հոգայ, ինքը կը տընտեսէ, իւր ազգային—կրօնական գործերն ինքը կը տնօրինէ։ Եւ առանց հոսմար ժողովներ, հոգաբարձութիւններ պաշտօնեայներ կընարէ, կը դնէ, կը վերցնէ, յատուկ օրէնքներով ու կանոններով։ Վերջապէս իրեն համար ազգային—կրօնական վարչութիւն մ'ունի։

Արդ, այս ազգը կամ մանաւանդ այս ազգին վարչութիւնը՝ վիճակագրութիւնն չունի իւր ձեռքը։ մութի մէջ կապրի։ ոչ իւր ժողովրդոյ թիւը գիտէ, ոչ ալ իւր եկեղեցեաց, վարժարանաց եւ այլ։ Հաստատութեանց թուոյն եւ վիճակին ծանօթութիւն ունի։ այլ կոյր գկուրայն խարխափելով կը քալէ։ ինք ալ չը գիտէր ե՞ր կերթայ եւ ի՞նչպէս կերթայ։

Յահմանագրութիւնը վիճակագրութիւն մ'ունենալոյ համար պէտք եղածը հիմնապէս տրամադրած է։ բայց գործադրութիւն դտած չէ։ Մինչեւ հիմա եկած գնացած վարչական ժողովները չկրցին այս ամենակարեւոր խնդրոյն գործադրութեանը ձեռնարկել։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ մեր այս կոյր ընթացքը։ ե՞րբ պիտի ունենանք ազգային վիճակագրութիւն մի, որոյ մէջ կարենանք տեսնել թէ ո՞րչափ հայ ժողովուրդ կայ Թուրքիոյ մէջ։ քանի՞ դպրոց, քանի՞ եկեղեցի, քանի՞ վարժարան, քանի՞ եպիսկոպոս, քանի՞ վարդապետ, ո՞ր քահանայ, ո՞րչափ աշիրաթական, ո՞րչափ տուն, ո՞րչափ կին, եւ այլն եւ այլն։

Կարծիքական հաշուով կը լսուիր թէ երկու միլիոնէն թուէն հայ կայ Թուրքիոյ մէջ։ իրաւ է։ չեմք գիտեր՝ մ'համրեց—ոչ, ոչ—ի՞նչպէս կրնար են գանել այս հաւանական հաշիւը։ յայտնի չէ։

Ռուսիոյ մէջ դանուած Հայոց թիւը գրաձեալ կարծիքական հաշուով—մէկ միլիոնէն պակաս կը համարուէր։ այս օրերս կը լսեմք Դեր. Ներսէս եպիսկոպոսէն (որ անցեալ շաբթու Ռուսաստանէն վերադարձաւ) թէ նոր վիճակագրութեամբ մ'ստուգուած է որ երկու միլիոնէն աւելի է։

Ահաւասիկ բերկրանքի լուր մի Հայոց համար։ Առաւել ուրախ պիտի լինէինք եթէ պաշտօնական կերպիւ եւ աւելի ճշգրութեամբ հաստատուած տեսնէինք այս լուրը։ բայց վերջապէս Գեր. Ներսէս եպիսկոպոսի վերայ ունեցած վստահութիւնիս շնորհիւ մեզ կասկածել իւր տուած լուրին ըստուգութեանը վերայ։

Որո՞ւ չնորհն է այս—վիճակագրութեան։

Սրդ. եթէ Ռուսիոյ մէջ հայոց թիւրն երկու միլիոնի կը հասնի, տարակոյս չկայ թէ Թուրքիոյ մէջ երկու միլիոնէն շատ աւելի պիտի է լինի, քանզի ամեն ազգայնոց եւ դիւանական ճանապարհորդք կը հաստատեն թէ Հայոց ամենամեծ մասը Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի։ Հետեւաբար մինչեւ մինչեւ ցարդ Ռուսիոյ հայոց թիւը մէկ միլիոնէն պակաս հաշուելով ընդհանուր Հայոց թիւը չորս միլիոն կը դրուէր եւ հիմա հինգ միլիոնէն աւելի լինելը կը հաստատուի, շատ հաւանական է որ Թուրքիոյ Հայոց ալ վիճակագրութիւնը չինուելով՝ աւելի մեծ դուռնարի մի հասնի։

Ուրեմն կառավարիմը վարչութիւնն, որ Յահմանագրութիւնը դատաստանի մէջ գործադրելոյ համար բրած դովելի ջանքից հետ այս ամենակարեւոր պակասները լցնելու հոգ տանի։

Լեթէ ներկայ քաղաքական ժողովը ջանայ, եւ յաջողի այս մեծ գործը կատարել, նշանաւոր ծառայութիւն մի կը մատուցանէ Ազգին, եւ ամենուս շնորհակալաց վերայ իրաւունք կ'ըստանայ։

. . . Խմբագիր Մասիս պատուական լրագրոյ.

Նամակս զոր Օրագրի անօրէնին խրրեցի՝ յանձնառու չէ եղած հրատարակելու։ պէտք եղաւ ձեր ժիժարդութեան դոյին—կրօնական վարչութիւն մ'ունի։

Ինչ որ գրածս քիչ մը խիստ է եղեր։ Բայց մտածելու է որ՝ էրմ գրածս պատասխան չվերցնիր։ եւ հարիւր յաղթականը իմ է բանալով բան գրող մարդու մը տրուած ամեն պատասխան խիստ կուգայ։ Ըսել կըլլայ որ՝ Օրագիրն իր հրատարակածներուն պատասխան պիտի չընդունիր։ բայց երբ Ամենապատիւ Ազգային Գատաւորին եւ կրօնական ժողովոյ դէմ խիստ գրուած բան մ'ըլլայ նէ, ինչպէս է Ք. Խանճեանին նամակը, որքան երկար ալ ըլլայ։ որ ուրիշ թերթ լեցնելէն եւ ոչ ոք տակաւին շարունակելի է։ պիտի հրատարակէ։ Հապառաջ բանէ՝ անոնց մարդու դպչիլ չուզեր։ բարձրատիճան մարդոց պատիւն աղտոտելն իրեն քաջութիւն կը տեսնէ։ Մեր գրած նամակն է այս։ զոր կը յուսամ թէ Ձեր յարգութիւնը հրատարակելու չպիտանար։

Աբեղական ժամանակէ 'ի վեր չէի ուզեր որ դրուագ հրատարակ եղեմ։ բայց մեծ օրերս տեսածներս եւ լսածներս այս կամքս լուսաբանին։ եւ ասոնց երկրորդ կանգամ է որ նոյնը կրնամ։ որովհետեւ դերդոյի դատախազութեան կերպը խանդարեալ եւ որոյ որ ասիկայ չիտակ պէտք է՝ անհոգութեան քնոյ մէջ ընկղմեալ կը տեսնամ։ Դերդոյի ազայք ինչ որ ընեն նէ անպատիժ մնալու վստահութիւն մը ունին։ եւ թէպէտ երբեմն թեթեւ պատիժ մը կրեն։ բայց ինչ յանցանքի համար ըլլալը չգիտեմ։ կարծեմ իրենք այ չեն գիտեր։ Ինանկ բաներ կրլլան որ պատժոյ արժանի յանցանք են։ բայց բնակիները պատիժ չտանելէն զատ անօրէնէն պաշտպանութիւն ալ կը գտանին։ Օրինակի աղագաւ, տղայմի՝ եկեղեցին քար նետելով՝ այն տարբ տեղը՝ որ Աստուծոյ տունն կը գտանին թոյլ հաւատացեալք։ կանարգէ։ տեսնելէն այս լսելոյն յանդգնորը ոչ միայն անպատիժ կը թողու։ այլ եւ կը պաշտպանէ այ ըսելով թէ՝ քարը ոչ տուրբի՝ մը գլուխ պատռած է եւ ոչ ոչքը հանած։ իսկ թէ որ մեկը իր տանը քարը նետէ՝ թէ եւ իր գլուխը չպատռի եւ աչքը չելլէ։ ստոփկի բարկութիւնդ վրէժ պահանջելու կելլէ։ Նոյն անօրէնը՝ ինքը քրիստոնեայ եմ ըսելով քրիստոնէական կրօնապիտութիւնը կարնամարէ։ Եւ այս այ անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է որ քրիստոնէութեան մէջ ծնած եւ մեծցած մարդ մը երբ երիտասարդութեան հասած առնոյ կրօնքը կանարդէ։ հարիւր կրեց սանձը կը խորտակէ եւ բարոյականի հանգամանք սկզբունք կունենայ։* Աստուծոյ դպրոցի անօրէնութիւն հաւատալը անբարոյականութեան եւ անկրօնութեան մէջ կրթիլ է ազգիս ազայրը։ որոյ վրայ է ազգին ապագայն յոյսը։ Հապա ինչ ըսելու է այն վարժապետին՝ որ ուսանողները Գազգիերէնի կրթելու համար ձեռքերնին Վոլթէրին գրքերը կուտայ թարգմանելու։ Այն իսկ Գազգիոյի գրքագէտք բաց են որ՝ Վոլթէրի չինած պատմութիւնները սուտով խառն են, եւ ազայք սուտն իրուէն գատելու դատողութիւն չունին։ Փիլիսոփայականները աղտոց հասկնալու բանը չըլլալէն դատ՝ անհաւատութեան սկզբունքով լեցուն, կանոնները լիրբ եւ օրինքի յեղուով գրուած (Ֆաքէթ), վկայերը թարոյականն ատրոյ (Ռոմանն) միայն բանասանութիւնները քիչ մ'ոգէկ։ Ուստի գրքեր թարգմանելու աշխատող ազայ մը՝ երբ Աստուծոյ տունը անարգելուն պատճառն իր դպրոցին անօրէնը դտնէ նէ՝ անոր ապագային վրայ ի՞նչ գուշակեմք։

Եւ այժմ այսքան ձեր ուժանոցարդ թերթին մէջ հրատարակելիդ խնդրելով։

6 Նոյ. 1872 Մնամ . . .

յանկեւաստ Ն. Յ. Ղազ. Տ. Կարապետ Տէրտէրեան

---

* Քար նետողները դպրոցան մէջէն նետած են։ առաջ երկու ազգ վրայ ձգեցեցաւ, եւ անոնց բարոյականի վրայ բան յանցաւորք գտնուեցան դպրոցան ուրիշ ազայոց վնասութեամբ։ Յանձնեցան այս պատմութիւնն տպագրեցած է Օրագրին մէջ՝ թիւ. 853։

** Արդեօք այս է Օրագրին խլատ եկած կարը։

Տիֆլիսի Մեղու Հայաստանի լրագրին վերջին հոկտ. 28 թուոյ թերթին մէջ հետեւեալը կը կարդամք։

Մեր ընթերցողներին յայտնի է՝ որ անցեալ 1871 թուականին փոխճանեալ վերջին հոգեբարձուն Լազարեանց եպիսկոպոսն է։ Լազարեանց արական ցեղից։ Սա էր արժանայիշատակ Խաչատուր Յովսէփեան Լազարեանցը։ Լազարեանց ճեմարանի տարեգրքը ազգի համար ամենքին յայտնի է։ Դա իւր 57 ամեայ գոյութեան ընթացքում ազգին ուսել է շատ անհատներ, որոնք իրանց գիտութեամբ զարդացրել են նորա մէջ սէր եւ ձգտումն դէպի ուսումն եւ գիտութիւն։ ու տպաւորել են իրանց դիմագիծը։ հասանելով բարձրութեան վիճակի։ Ուշադրաները հասել են նշանաւոր պաշտօնների որքանի ծառայութեան մէջ։ Խաչատուր Յովսէփեան Լազարեանցը՝ շատ տիրում էր այս ճեմարանը՝ որի համար արու եւ բուսական դպրամական գոհարերութիւնք։ Այժմ լսում ենք՝ որ նա թեղել է կամ՝ որոյ բաց 'ի իւր սիրելի ճեմարանին տրած բարերարութիւնքը։ յայտնուում են հանդուցեալ եւ այլ բարեգործութիւնքը։ այն է՝ որ նա կատարել է Էջմիածնի տնտեսին եւ Ռուսաստանի օր Գալաթատանի իւրաքանչիւր հայ վիճակներին 5—6000 ռուբլի։ այն պայմանով՝ որ այն գումարների կէսը գործ դնեն նկեղեցեաց պայծառութեան եւ մաս կէսը քաջալերեն տարբերութեան եւ աղքատներին։ Իրանի թէ մաս հարուստներն էլ հետեւելին Լազարեանց տանտէր տրիճակին՝ բարեգործութեան կոչանեն։

Գարսիզակ 15 հոկտ. 1872

. . . խմբագիր.

Ցկզբանէ մէջ կայ գոյ դրական աշխարհը ծնաւ եւ որոյ արդ. Ասիա եւ աշխարհ համարէն արձագանք կը լինի։

Ի՞նչ է այս սիրելիները՝ որ հին դասական բիմացեալ դէնքերը կը փնտրեն՝ որ ոգեւորութեան գէմ հղոր ախոյեան կը կանգնի՝ որ առանց պետական հարուածներու՝ միայն համոզման զենքերու աշխարհս կը վերածուի։ եւ 60 դարէ 'ի վեր երկրագնդիս խաւարուած հորիզոնը պատոյ սեւ ամպերն ցոլկիսն ոչնչութեան կը խորտուզէ։ Ինչ է այս սիրելիները—Լա՞յս մը՝ որ փիլիսոփայական աշխարհը լուսաւորել բոլոր չհանենը։ այլ լոյս մը՝ որ նոյն իսկ նորա խաւարումներուն ճոյնին արձագանքն եւ՝ այնքան կը ծագի՝ ուստի զգալի ուրեմն լոյսին գոյատեւումն եւ՝ կը սփռի յԱրեւելս։ Ցարեւ՝ այն լոյսը որ Անհաւանին ընդունն կրնդունի պոյութիւնը, բարոյականի եւ խնայկանի ընդունն է։ որ թէ եւ հանդարտիկ կը ծագէ։ սակայն արեւու խարերը կը թարմանցէ։ եւ համարեն աշխարհս պատագանական է։

Ի՞նչ բան է այդ՝ գործարարդ՝—Մասնաւոր է այն՝ որ եթէ խոչ եւ խուրձ չունենար՝ ամենայն՝ Մամոյ՝ արդ գոյութիւնն աշխարհս ոգեւորութեան մամուռներն ի՝ ազատի եւ երջանիկ կը լինի՝ զի Մամոյ բարեկամը աշխարհս հիս յաստիճանութեան բարեկամն են։ իսկ նորա թշնամիք դժոխածին հրէշներ են։ նոցա համար բուսած է։ որ առեալ գինուելու մնայ ապէտ 'ի կոփուլս։ Պակոյն մամուլն ապարդիւն կը մնայ։ եթէ գինք նեղչնչալ տարրը չունենայ։ ի՞նչ է արեան այս տարրը՝—Գաղտնի է։ որ մեր սիրտերն ու մտքերը մշակելով Մամոյն կը մեկնագրի։ մարդկային ազգին հետ կը խօսի։ եւ անոյ աշխարհս կը սիրաստեղ։ Հինայ այս սիրելիները պաշտելի է։ հիմայ դպրոցը եկեղեցոյն խօսուն էզբարքն է։ գործակիցն եւ պաշտօնակիցն է։ հիմայ դպրոց ըսելը՝ ամենայնչ է—ոչ դպրոցատեր մը մեր գարան մարդը չէ։ նա միջին դարու խաւար

* Քար նետողները դպրոցան մէջէն նետած են։ առաջ երկու ազգ վրայ ձգեցեցաւ, եւ անոնց բարոյականի վրայ բան յանցաւորք գտնուեցան դպրոցան ուրիշ ազայոց վնասութեամբ։ Յանձնեցան այս պատմութիւնն տպագրեցած է Օրագրին մէջ՝ թիւ. 853։

** Արդեօք այս է Օրագրին խլատ եկած կարը։

ընծայեցնելու կը վերցնեին. այլ միայն կայսրի խաւարարարը հորիզոնի մը ներքեւ, ազխաութեան ազդամգջին խաւարին նկարագրեան մէջ, կամ որ նոյն է՝ մնային գիշերվան լաբիւրինթոսի մէջ. Ուրեմն գալուս սկզբունքը կամ ոգին զպրոցը է, եւ եթէ այս սկզբունքը հանրական է, զպրոցը պաշտանի սուտիկոյ մ՚է ամեն ազգաց համար. եւ որոմնեանս Հայն ալ իւր ընտիր սուրաբնութեան մէջ նմանոյութեան բնազդաւորին հայաստան է, քաղցը է ինձ ըսել թէ զպրոցասիրութեան սկզբունքը երկիւղածութեամբ ընդունած է, եւ առ այս ամենայն զանհաղութիւն խնայած չէ. եւ թէ զբոլորոյն արդիւնքը ներկայացնող հարցաքննութիւնք ոչինչ նուազ բերկրական են այն անձին համար՝ որ զպրոցին բարձր նշանակութիւնը գիտէ եւ մաղդկային լուսաւորութեան գրաբար կը դասնի զայն. Ահաւասիկ զպրոցական հարցաքննութիւն մը ազգասեր խմբագրապետ. զոր կը դամ ոչինչ Մասիսի շնորհիւ սիրելի ազդիս հաղորդել, որ անդի ունեցաւ սեպտ. 28-29-30 գիր գիս մանչերու գարոցին մէջ՝ Մեծ. քանիչ էֆենտիներու միջոցաւ, որք հրատիրեալ էին գաւառագլուխ Նիկոմիդացին եւ շրջակայ գիւղերէն. (թէ եւ կը ցաւիմ ըսել, որ հրատիրելոյ մեծ մասը թերեւանախորնամական պատճառներով իրենց սիրելի ներկայութիւնը չը շնորհեցին մեզ.)

Ահաւասիկ հարցաքննելի օրանց դիմեր.

1. Քրիստոնէական վարդապետու.
2. Հայ պատմութիւն.
3. Գրաբարժութիւն.
4. Եկեղեցական երաժշտութիւն.
5. Թուաբանութիւն.
6. Աշխարհագրութիւն.
7. Բնական պատմութիւն.
8. Բերականութիւն.
9. Նորատանութիւն.
10. Տրամաբանութիւն.
11. Ցանկերէն.
12. Գաղղիերէն.

Այս հարցաքննութեան ներկայ էին թէ գիւղիս Սրբ. Քահանայից պրբանութեր գան, թէ Օղանլիի հայրերէն Սրբ. տէր վրթանէս քահանայն, թէ գիւղիս Բաստամոնի տեսչ Մեծ. Հիւսէյին էֆէնտի, եւ յուշասարկական եւ բաղաքական ազդարարներէն բազմութիւն մը.

Երեք օրուան շրջանի մէջ թէ հայերէնի թէ տաճկերէնի, թէ գաղղիարէնի (ի բաց առեալ փիցերորդ դասը)՝ եւ. թէ քրիստոնէական՝ Հայ պատմութեան՝ նորատանութեան քննութիւնք կատարուեցան. իսկ հինգ 1 կիրակի օրը՝ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան եւ հանդէսը պատուեալ հանար շրջակայ գիւղերէն եկող տղոց. Հայերու, պարոնաւաչխատութեան հանդէսը կատարուեցաւ. Ս. եկեղեցոյ մէջ պարզ—չքեղ եղանակաւ՝ Մեծ. Դաւանիկ էֆէնտի Մ. Մ. Կիւրճեան դասատու. Օղանլիի հանդէսը թոյլատ՝ աշակերտաց հարցաքննեալ ուսմանց եւ լեզուաց՝ ծրագիրը արդէն հանդիսական ներկայացնելով, եւ ըստ զաւմ՚ քանիչ՝ իւր շնորհակալութիւնն հրապարակաւ յայտնեց առ պատուարժան Թաղ. խորհուրդն՝ եւ մեծարգոյ դասատուս փարժարանին՝ եւ որոմնեանս նախընթաց օրերուն մէջ անքննելի մնացել էին աշխարհագրութեան, բնական պատմութեան եւ հարատանութեան՝ ուսանելը, ուստի առաջինը հարցաքննեց Մեծ. Արրահամ էֆէնտի Մատթէոսեան, (ամն ի գաւառաց ուսանող բանին նիկոմիդ իր), երկրորդը հարցաքննեց Մեծ. Գէորգ Մ. էֆէնտի Շիրինեան հիրաժարանիս առաջին դասատան.) իսկ երրորդը՝ ի չդոյէ ժամանակի՝ անքննելի մնաց. Բարձրագոյն դասի աշակերտներէն, պարոնայը Արրահամ Ի. Տէր Յակոբեան, Սարէն Դ. Շիրինեան, Արրահամ Քաւատիկեան, Մ. Յարութիւն Մ. Կ. Տէր կարապետեան, Նոյնպէս Դաւանիկ Է. Ֆէնտի Կիւրճեան եւ Գ. Կարապետ Մ. Տէր Դաւթեան (Արղանդիկէն) հայերէն, տաճկերէն, եւ գաղղիարէն ճառեր կարդացին, որք նիւթոյն ընտրութեան, ճեմրու գեղութեանն եւ պարագայնին վայելչութեանն (հանար խորին նշանակութեան արժանի չինելոյնին, բուն ծափահարութեան արժանի ընդունեցան.

Մնացեալը յետ-դէտ Ընտրել.

Գրուսա 8 նոյ. 1872

Ազնիւ Մասիս.

Անդրադարձն մահը մեր Ազգին բազմաստանէն առաջին անձ մ՚ալ կորցեցաւ առաւաւ եկեղեցւոյ զանգակին սլսուր ձայնը Մեծ. Էքմէքիճեան Սիմոն էֆէնտիի ցաւալի մահը գուժեց քաղաքիս հայ հասարակութեան.

Մեծայարգ հանգուցեալն երկար ժամանակ՝ ի վեր կաղանքի հիւանդութեան ենթակայ ըլլալով բարեպաշտ ազգասէր խոհեմ եւ առաքինի ապրելէն ետքը՝ երեք հատ ընտիր եւ առաքինի երիտասարդներ իւր նշանաւոր տնուան ժառանգորդ թողլով՝ 65 ամեայ հասակին մէջ չանց՝ ի յաւիտենականութիւն.

Խիստ փափաքելի է, եւ մեծ մխիթարութիւն կրլլայ մեր ազգին եւ համայն Էրզրումեան քաղաքացիներուն գերդաստանին բարեկամաց, որ հանգուցելոյն բարեմիտ զաւակներն իրենց բարեմասնութեան չուշին մէջ սերտ սիրով ընթանալով՝ ազգիս ապագայ պարծանքն ըլլան.

Ուստի մեծանուն հանգուցելոյն ազնիւ ընտանեաց համար Հոգւոյն արդոյ մխիթարութիւնը մաղթելով՝

Եր մնամ.

Յովհաննէս Յ. Պետրոսեան

ՏՆՏԵՒԱՀԱՅՆ ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

ԵՐԿՈՒ ԵԿԱՄՈՒՏՔ ԿԱՄ ՀՈՂԱՑԻՆ ՀԱՍ ԵՒ ՎԱՐՔ

Երէկ-էրթ-էկան ուրուրբ-թեան ուրէնդ.
—Հոդէն հասէ և վ-բյոս բ-ռ-ռի-նը.—
Հոդայն հասէն ըրդբ-նալուն կամ իջնելոյն
պուռնաները.

Երէկ-էրթ-էկան ուրուրբ-թեան ուրէնդ —
Հ-ն է՝ վ-բյոս բ-ռ-ռի-նը.

Երբեմն ըսելով ոչ միայն մեկակի հողը պէտք է հանկնալ՝ այլ եւ մեռելոյ, քարանց ածելոյ և այլ. վառելեաց հանքերը, հովերուն բարձրման և շինութեանց մերոյթերերուն նիւթերը, սրսանները, անուանները, լիճերը, առուներն, աղբուանները լուզիք ունեցող տեղերը, ար հոգի իրենց չարժիչ ոյժութիւն կրնայ պարծանի, կամ ուր աւելի մեզմ եւ քաղցր օդ կը ծծնմարդ, և կամ այն տեղերն՝ ուր արեւն աւելի լաւ կը ներգործէ, կամ գեղեցիկ տեսարան ունին, և այլն.

Նոյնիս ըսելով անուանադէպ կը հասկընան նաեւ հոգին մէջը կամ երեսը և կամ մինոյրբանի մէջը կեցած բնական գործակատարները.

Եւ եթէ մասնաւորապէս պիտի խոսիմ մտակեալ երկրին կամ հոգին վերայ, բայց մեր դիտողութիւններն ուրիշ բնական գործակատարաց կամ տատանութեանց ալ կը վերաբերին.

Երկիրը կը մտակուի հողատարներէ, որք իրենց ընտանեաց, ծառայից, գործակատարաց մեռոր կարմէքաւորին գանար. Այսոր կրանն ինքնուսնակութիւն, կամ վարձակալաց կը տրուի. Եթէ վարձակալը ոչ միայն հոգն ու վերայի չնչերն, այլ և մտակութեան պէտք եղած գործիներն ու կենդանիները մասամբ կամ ամբողջապէս ընդունին և հոգին բնակուն բերքը կամ արտադրութիւնները հողատիրոջ հետ բաժնեն, ասոր ալ կրսուի բաժանորդա-

կալութիւն. Եթէ վարձակալը իրենց սեփական գրամագլխովը մտակեն և որոշեալ տարեկան վարձ մի վճարեն հողատիրոջ, ասոր ալ կրսուի վարձակալութիւն, որ մեկ կամ բազում տարիներու համար կրնայ լինել.

Երկրագործութեան ամրողջ արդիւնքին պէտք է հանել նախ մշակութեան համար եղած ծախքը. այն է սերմանիք, պարարտութիւն, բարոքմունք կամ շինութիւնք, ոչխատուրաց թոշակը, գործեալ ատկպանութեան կամ խնամոյ ծախք, և այլն.

Մնացեալ արդիւնքին ալ պէտք է հանել.

1. Վերոյիշեալ ծախքերն ընելոյ համար գործածուած գրամագլխին վարձը կամ տոկոսը.

2. Երկրին վրայ հասարակաց գրամագլխին՝ այն է շինուածոց վարձն և գրաքաղաքը.

3. Հաս կամ վարձ կոչուած բաժինը, որ հողատիրոջ կը վերաբերի՝ ի վարձ նոյա հողին, որ քիչ շատ բարեգործած է հերկելով, հարթելով, պատելով, խոպանները ուռուներ բռնելով, ծառեր տնկելով և այլն, որք զոյն առաւել արդիւնաբեր ըլլան և նորա հետ վարուած են.

Է. Վերջապէս մնակոյին (հողաակը կամ վարձակալ) շահը կամ վաստակը, եթէ ամեն ծախք երեսի ելլելէ ետեւ դեռ պրդիւնք մնայ. այսինքն մշակութեան ծախքը, տէրութեան վճարուած տուրքը, հողատիրոջ վարձը կամ հասը և գրամագլխին տոկոսը վճարուելէ ետեւ. արտադրութեան ամբողջ կամ ընդհանուր արդիւնքէն բան մ՚ալ մնայ.

Դրամին և երիտասարդ տարին՝ այն է մշակական գրամագլխին տոկոսը՝ նախընթացս գլխոյն մէջ յիշուած ուրիշ որ և է դիրքագրելոյ տպրանքն բնութիւնն ունի. Շատ հաց վերայ յաջորդ գլխով կը խոսիմք. Հոս մեր խոսելիքը մի միայն հողատիրոջ ինկած բաժնին վերայ է.

Հողատիրոջ ինկած այս բաժինը՝ Հաս, Եկրական Հաս կամ Վարձ անուանով կը նշանակուի. Վարձ կրսուի երբոր պէտք լինի նշանակել այն գումարը՝ զոր վարձակալն իրաք կը վճարէ հողատիրոջ՝ հողին հետ վարձու արուած շէնքերուն և այլ որ և է գրամագլխոյ համար. Հաս կամ Հասոյթ կրսուի երբոր պէտք լինի նշանակել այն բաժինը, որ բնականաբար կրկնոյ հողատիրոջ՝ հողին տերը լինելոյն համար. Այնոյնս որ Հաս և Վարձ բառերն՝ առանց հոմանիշ լինելոյ՝ նմանօրինակ իմաստ ունին հոս.

ԱՐԱՄԵԱՆ

ՄԵԾ ԵՒ ՓՈՔՐ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ 1873

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԳՐԻՍՏՈՍԻ

կը ծախսի մանաւորապէս ի նոր Գրատան Փոքրիկ (ի Մերճան շարչի թիւ 23, Սրապեան Գաղատասար ազգի խանութը) և ամէն գրավաճառաց քով.

Գին Մեծի 2½, և Փոքրոյ 1 բուլը.

Արամեան մեծ Տարեցոյցն՝ որ կարծես թէ Հայոց Ազգի յառաջդիմութեան հետ քայլ կառնու՝ տարուէ տարի կը ճոխանայ, կ՚ընդարձակի և կը զարդարանայ. 1873 Տարեցոյցը մանաւանդ, որ իւր ամենակարեւոր ու բազմազան տեղեկութիւններուն անցեալ տարուանը կը գերազանցէ. առաւել ևս ճոխ ու մինչև 256 էջի հասած է, և իւր մէջ բաց ի ոսկրական (Լուսաբանի՝ (ուր նկարագրական ամեն աստիւնք ամբողջապէս նշանակուած են) կը պարունակէ նաև հետեւեալները.

1. Տեղեկութիւն ի վերոյ 1323 Տոմարական Թուականին և 4363 Հին Թուականին Հայոց.

2. Ցուցակք Կաթողիկոսաց և Պատրիարքաց Հայոց.—Նշանաւորութեանց և Ամուսնութեանցն Կ. Պոլսոյ Հայոց.

3. Ցուցակք Երեսփոխանական, Կրոնական, Քաղաքական, Տնտեսական, Կանանց Հոգաբարձութեան և Վանորէից ժողովոցն Սիդամոց.

4. Ցանկ Հայ, Առաջնորդական Թաղքիոյ. — Վիճակագիր մասնկանցն Հայոց ի գաւառս. — Ազգ վասն ընդհանուր Վիճակագրի.

5. Ցուցակ այլազգի Պատրիարքաց և Հայ բժշկացն Կ. Պոլսոյ.

6. Վիճակագիր Թուրքիոյ, և Նշխանութեանցն Եղիպտոսի, Թունուսի, Թրանիոյ (Մոլաս-Վլաքիա) Սերբիոյ և Գարատաղի.—Ցուցակ վիճառութեանց, Վիլայէթից, Նոմարարաց, Օսմանեան Դեռապանաց, Հայ Պոլսանատարաց, Գեսպանատանց, Հիւպատարանաց և Անձանց ի նոսա.

7. Ցուցակք Լիպիտարութեանց, Հեռագրութեանց, Ամենայն Շոգենաւոց, Շոգեկառաց և այլոց.

8. Վիճակագիր ամենայն Տէրութեանց.

9. Ժամանակագրութիւն Քաղաքական, Նոյնպէս և Գեանդ-Բրուսական պատերազմի.

10. Զուարճալիք. —Բժշկական Դարմանք. —Կենսագրութիւնք և Հանելուկք (1).

Ցոգաս ամենայն թղթոյ վերայ արքեալները, հասարակ և ոսկեզօծ կազմերն ու ամենապատակաղմնելը հեռագրեսէ պիտի ելնեն, որք մէկէն մինչ ի 25 Ռուբլի արժէք ունին.

ԸՕԴԻ

Քարիզի գլխաւոր վարժարանաց մէկուն փոշիմի անօրէն բազմահմտաց Գաղղիացի մի՝ Գաղղիական գրականութեան, ընդհանուր պատմութեան, իրաւագիտութեան, Քաղաքական տնտեսութեան եւ Տարմարակալութեան մասնաւոր դասատուութիւններ կրնէ Ռիբա Ցուգիս փողոցը թիւ 22 տան մէջ, ամեն իրիկուն ժամը 4էն մինչեւ 5, եւ կիրակի օրերն առաւօտեան մինչեւ իրիկուն.

ԾԱՆՈՒՈՅՑՈՒՄ

Աղդարոց տունեաց մէջ մեծապէս կիրակիս վարժապետութիւն ընելու, պատրաստ Հայ երիտասարդ. անձ մի կայ, որ կարդացնէ Հայերէն, Գաղղիերէն, Տաճկերէն, Թուաբանութիւն, Աշխարհագրութիւն, եւ այլն.

Ուր դիմը կրնայ դիմել, դիմքը տեսկերչոյ շուկան Էրիզներուն խանութը.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ ՀԱՅՈՑ

ԱՐՍԼԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՅՈՒՂ Ի ԳՐԱՏՈՐ ԲՍՆ

Գէորգ Գ. Քիչէոթէֆեան

Աւետիս Ս. Ներսէսեան Ղարմարանի

Ի Խոսրով.

Գործ Զարբոյդ

Գրատարական Ընկերութեան

Խոսրովի Գրատարական ընկերութեան ոյն գործը, որ յատկապէս Ազգային վարժարանաց համար՝ Ի յոյս ընծայուած է, այսկերոյց խնամ ապատակաց կրնայ ելլալ.

Այս ծախսի միայն Մարգարեան դրամագլուխը՝ որ՝ Զաքարիայեանց թիւ 25 եւ Խոսրովի եկեղեցոյ բանկերը.

Գին 2 դր.

(1) Հանելուկները լուծելն 60էն 100 Գրանցի նուէր խոստացուած է.

ՏԻՎԻԹՃԵԱՆ ՕՐԱՑՈՒՅՑ

1873

ՏԱՐԻՈՅ

ՅՈՐԵՆՆԱՎ

Ի Մաբուտէ Տաբէնէ Յովհաննէս

Այս Օրացոյցիս մէջ Օրացոյցներէն տարբերութիւնը սա է, որ ի կը պարունակէ Յունաց եկեղեցական տարողութիւնները, յուսնոյ քառորդին ժամն ու բոլոր ցուցնելէն ի զատ նոյն առանձին պատուհած կենդանիներանուն անուններն ու աստղանշաններն ալ յիշուած են. դարձեալ խաչարարութիւններուն մանրամասնաբար տեղեկութիւնները.

Դարձեալ ամենայն ուշադրութիւն մի դարձ դրուած է խորշիլ այնպիսի վիրապներէ՝ որոնց մէջ յաճախ ինկած են արիւն Օրացոյցներուն հեղինակները եւ քիչ ու շատ վնասուածներ տեղի ունեցած.

Որ Ժողովրդի ամէն զբաղմունաց քոյրայր կերպեսուսկին է Աբեմանի՝ դրամատան Ազգանուն Գաղտնաբար տղային խնայելը.

Ա. Զ. Դ.

Ի Երուսաղէմոյ ժամուց կալու ածելն Խալիֆայի եգերքը դանուզ հինգ ազգարակներուն վարձու պիտի տրուին. վարձակալումեան հեռանուտ ոչ էտ է դիմեն Մեծ. Յակոբ. Մէրիէմ—Դուլի Ս. Ֆ. Բասոլոմեոյի գրբատանեակը որ ի Ղալաթիոս մայրուտան դէմը ֆէոյէ օղլու խանթիս 13.

ՅՈՒՇԱՑՈՒՄՆԵՐ

Ազգային վարժարանաց եւ տուներու մէջ վարժուցուելիքն ընելու պատրաստ անձ մի կայ որ գիտէ Հայերէն քերականութիւն, շարադրութիւն, Յունկերէն եւ Գաղղիերէն գրել կարդալ եւ խուզանութիւն Աշխարհագրութիւն եւ Պատմութիւն.

Ուզողը պէտք է դիմի Զիւանգիր լին. խանը Աղասպիկրդի Ղազիկեան Մարտիրոս ազգի սենեակը, եւ հոն տեսնուելիք իրեն հետ խօսի.

Կոյսերական զարդ ոսկեսարիցը հանար կամ բոլորը ամենիգաբէս յանձնելու եւ կամ կէսը հինգոյ տարու պայմանաւ 3000 կանգուն առաջին եւ 3000 կանգուն երկրորդ հարկի Լոսէ բաւած չուխայլին գնահատութիւնը պիտի կատարի վերջնական կնքագրի յաւուրս հինգշաբթի օր Նոյեմբեր 16ին ի Տարի Շուրա.

Տարու յանձնառու նոյոյ վճռականը կը հրատարակուին նոյն օրը ներկայանալ ի Տարի Շուրա.

13 Նոյ. 1872

Ի Դաւան Սպասարանի

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1872 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 9 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ Ի ՆՈՐ ԴԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՎ ՇԱԳԵՆԱՒ ՆԵՐԸ

Ժամ	Թիւ	Լուսաբոսական Էջէր
1	43 4	Եկնիմանալէն Պէյիւքտէրէ Թարապիա, Պէյրօղ, Եէնիքէօյ Լիմիրէն Ի. Հիսար. (Բայի ուրբաթէ) Նոյեմբեր 15ին ժամը 2ին.
2	34	Եէնիմանալէն Մէզարպուրնու, Պէյիւքտէրէ, Թարապիա Եէնիքէօյ Պոյաճը Ի Հիսար, Պէպէք Արնաւուտլիք 14ին ժամը 2 1/2ին.
2	45 25	Եէնիմանալէն Մէզարպուրնու, Պէյիւքտէրէ Թարապ Եէնիքէօյ Սարիյեր, Լիմիրէն Պէպէք Նոյեմբեր 14ին ժամը 3ին.
3	13 33	Բուլէլի եւ Սնաուլու Դուվարէն Մէզարպուրնու Պէյիւքտէրէ Թարապիա, Եէնիքէօյ Պոյաճը Ի. Հիսար Պէպէք Արնաւուտլիք
4	30 32	Եէնիմանալէն Պէյիւքտէրէ Թարապ, Եէնիքէօյ Սարիյեր Լիմիրէն Պոյաճը Ի Հիսար, Պէպէք Արնաւուտլիք. (Ուրբաթ օրերը Գուրուչ Օրմաքտէ Պէյիքտաշ)
5	30 34	Մէզարպուրնուէն Պէյիւքտէրէ, Թարապ Եէնիքէօյ Սարիյեր Լիմիրէն Ի. Հիսար Պէպէք Արնաւուտլիք Օրմաքտէ Պէյիքտաշ.
6	45 5	Եէնիմանալէն Պէյիւքտէրէ Թարապիա, Պէյրօղ, Եէնիքէօյ Լիմիրէն Դանդրա Ի Հիսար Դասմիլլի, Արնաւուտլիք, Պէյիքտաշ Օրմաքտէ Դուզիունճուք, Պէյիքտաշ Իսկիւտար
8	45 25	Եէնիմանալէն Մէզարպուրնու, Պէյիւքտէրէ, Թարապիա Պէյրօղ Սարիքէօյ Պոյաճ Ի Հիսար, Պէպէք Արնաւուտլիք Օրմաքտէ Պէյիքտաշ, Գալատա.
10	6	Մէզարպուրնուէն Պէյիւքտէրէ Թարապիա Եէնիքէօյ Սարիյեր Լիմիրէ Ի. Հիսար. Արնաւուտլիք Օրմաքտէ Պէյիքտաշ.

ԱՐՆԱՒՈՒՏԼՈՒ ԷՋԷՐ

2	15 23	Արնաւուտլիքէն Գուրուչէշմէ Օրմաքտէ Պէյիքտաշ
2	45 22	Արնաւուտլիք Գուրուչ Օրմաքտէ Պէյիքտաշ Գալատա (Ուրբաթ օրերը Յին)
3	15 2	Արնաւուտլիք Գուրուչ Օրմաք Պէյիք Գալատա
3	45 6	Արնաւուտլիք Գուրուչ Օրմաք Պէյիքտաշ Գալատա
4	30 22	Արնաւ. Գուրուչ Օրմաք Պէյիք Գալատա
5	30 4	Արնաւուտլիքէն Գուրուչ Օրմաքտէ Պէյիքտաշ Գալատա (Բայի ուրբաթէ)
7	45 21	Արնաւ. Գուրուչ Օրմաքտէ Գուզի Պէյիք Գալատա.
10	22	Արնաւուտլիքէ Վանիքէ Զէյնիկլիք Պէյէրպէյ Գուզիունճուք
10	15 19	Արնաւուտլիքէն ուղղակի կամարջ

ԱՐՆԱՒՈՒՏԼՈՒ ԷՋԷՐ

2	15 19	Պէյրօղ Բաչատան, Դանդրա, Ա. Հիսար, Դանիմիլի Վանիք, Զէյնիկլիքէն, Պէյէրպէյ, Դուզիունճուք
2	15 5	Վանիքէօյէն Զէյնիկլ, Պէյէրպէյ Դուզիունճուք, Գալատա.
2	45 21	Պէյիւքտէրէ, Պէյրօղ, Բաչատանէ, Դանդրա, Ա. Հիսար Վանիքէօյ Զէյնիկլիքէն, Պէյէրպէյ Դուզիունճուք.
4	30 31	Վանիքէօյ Զէյնիկլիքէն, Պէյիւքտէրէ Եէնիքիւնճուք
5	15 17	Պէյրօղ Բաչատան Դանդրա Հիսար Դանիմիլի Վանիք, Զէյնիկլիք Պէյէրպէյ Գուզիունճուք. Բամաղանէն վերջը ժամը 4 1/2ին

ԿԱՄՈՒՐՋԼՈՒ ԵՒ ՆՈՅ ՇՈՒԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Իսլամական Էջէր

3	30 5	Գալատա, Իսկիւտար Պէյիքտաշ, Դուզիունճուք Օրմանքէօյ Պէյէրպէյ Ալանտաքէօյ Պոնտիլի Ի. Հիսար, Դանդրա Դիմիրկէ Եէնիքէօյ Պէյրօղ Թարապիա Պէյիքտաշէ Եէնիմանալէ.
4	34	Պէյիքտաշ, Ոմիրանիյէ Գուրուչէշմէ, Արնաւուտքէօյ Գիւղլիք Հիսար Էմիրկէն Եէնիքէօյ Վարանգիւ Պէյիքտաշէ Մէզարպուրնու.
5	30 25	Պէյիքտաշ Օրմանք Արնաւուտքէ Պէյէր Ի. Հիսար Գէյուտ Եէնիքէ Պէյրօղ Թարապիա Պէյիքտաշէ Մէզարպուրնու Եէնիմանալէ.
6	45 21	Խսկիւտար Պէյիքտաշ Դուզիունճուք Օրմանքէ Պէյէր Զէնիկէր Վանիքէօյ Արնաւուտլէօյ
7	45 6	Պէյիքտաշ Օրմանքէօյ Արնաւուտքէօյ Ի. Հիսար Էմիրկէն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյիքտաշէ Մէզարպուրնու
8	30 30	Գալատա Իսկիւտար Պէյիքտաշ Գուզի Օրմանք Պէյէրպէյ Զէնիկլիքէօյ Վանիքէօյ Արնաւուտք.
10	33	Պէյէք Ի. Հիսար Էմիրկ Եէնիք Թարապիա Պէյիքտաշէ Մէզարպուրնու Եէնիմանալէ Ի. Ա. Գալատա.
10	45 4	Ի. Հիսար Պոյաճը Եէնիքէօյ Պէյրօղ Թարապիա Պէյիքտաշէ Եէնիմանալէ (Բայի ուրբաթէ)
10	30 32	Պէյիքտաշ Գուրուչ Արնաւուտ Ի. Հիսար Պոյաճը Եէնիք Թարապ Պէյիքտաշ Մէզարպուրնու Եէնիմանալէ
10	45 34	Օրմանքէօյ Պէյէք Ի. Հիսար Էմիրկ Սմէն Եէնիք Թարապիա Պէյիքտաշէ Մէզարպուրնու.
11	15 25	Թարապիա Պէյիքտաշէ Մէզարպուրնու Եէնիմանալէ.
11	30 19	Պէյէք Ի. Հիսար Պոյաճը Էմիրկ Եէնիքէօյ

ԱՐՆԱՒՈՒՏԼՈՒ ԷՋԷՐ

3	45 22	Պէյիքտաշ Օրմանք Գուրուչ Արնաւուտքէօյ
9	20 22	Պէյիքտաշ Օրմանքէօյ Գուրուչ Արնաւուտք Վանիք
10	19	Գալատա Պէյիքտաշ Օրմանք Գուրուչ Արնաւուտք
11	31	Գալատա Պէյիքտաշ Արնաւ. (Բայի ուրբաթէ)
11	20 22	Գալատա Պէյիքտաշ Օրմանք Գուրուչ Արնաւուտք
11	45 23	Օրմանքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտք
11	45 5	Պէյիքտաշ Գուզիունճուք Արնաւուտքէօյ
12	6	Պէյիքտաշ Օրմանքէօյ Գուրուչէշմէ

Ա.-Ի.-ԿԱՆ ԷՋԷՐ

4	4	Գալատա Պէյիքտաշ Իսկ. Դուզիունճուք Պէյէրպէյլի Զէնիկլիքէօյ Վանիքէօյ Արնաւուտքէօյ (Բայի ուրբաթէ)
10	15 23	Դուզիունճուք Պէյէրպէյ Զէնիկլիքէօյ Վանիքէօյ
10	30 21	Պէյէրպէյ Զէնիկլիքէօյ Վանիքէօյ Գալատա Ա. Հիսար Գանդրա Ոիֆաթ բրաչ մուսալիկի Բանչատան ճէ. Պէյրօղ Թարապիա Պէյիքտաշէ
11	17	Գուզի Պէյէրպէյի Զէնիկլիք Վանիք Ա. Հիսար Գանդրա Բաչատ Պէյրօղ
11	30 2	Գալատա Գուզի Պէյէրպէյ Զէնիկլիք Վանիք

ԱՈԵԻՏՐԱԿԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՕՍՏԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀԱՄԱՐ 100 ԳՐՈՒՇԻՆ

Լիտրա 3 ամիս գրաւոր 169 3/4
Ֆարիզ 23.45—

ԸՆԹԱՑՔ ՑՐՈՒՄՈՒ

13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Ոսկի լիրա	գրաւոր	110.41
Նարօլէոն ոսկի	»	87.18
Իմպերիալ ռուբ	»	89.20
Գերմանիոյ	»	54.25
Չինգ Ֆրանք	»	—
Հինգիոյ	»	104.15
Ոսկեմ	»	149.20

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԱՊՐՄՏԻՓ

Ցորեն	կարմիր	Պէսարապիա	29 —34
»	»	Ազագ	32 —35
»	»	Պոլսէր	30 —32
»	»	Գուրկաղ	30 —32
»	»	Թէքիրտաղ	30 —32
»	կակուղ	Ազագ	30 —33
»	»	Պէսարապիա	28 —32
Եգիպտ Թուենա			28 —32
Ոլեն	կակուղ	Գուրկաղ	28 —32

NORTH BRITISH AND MERCANTILE

A. D.

1809

ՆՈՐԹՋ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՍԷՐՔԸՆԹԱՑԻ

ՀՐԴԵՀԻ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Բան դրամագլուխ	Անդգ. Լիրա	2000000
Մինչեւ 1871ի վերջը հրդեհին համար պահեսաի դրամ	» »	528·803
Շահէն ստեղծած	» »	250·000
Հրդեհի ճիւղին տարեկան հասոյթը	» »	708·000

Այս ընկերութիւնն 1809ին կազմուած, եւ իր դրամագլխէն զատ՝ շահէն ստեղծուած մեծագումարին ապահովիչ տարեկան մեծ ընկերութեանց կարգն անցած է.

Մայրաքաղաքիս մասնաճիւղէն, ինչպէս նաեւ Կ. Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ մասնաճիւղերէն մէջ դրուած մասնաւորաց մասնաքներն ապահովելի զատ, նաեւ տուներ, խանութներ, մասնաճիւղներ գործարաններ եւ կարասիներ կապահովէ թէ Ի. Պոլսոյ եւ թէ՝ շրջակայ գիւղերէն մէջ.

Ա. Ի. մանրամասն տեղեկութիւնն ստանալ կամ՝ ապահովութիւնն բռնելու ուզողները՝ պէտք է դիմեն Գալաթիա, Դէորդ պէյ խանը, թիւ 9 առ Պ. ՈՒԻԼԵՐՄ Ը. ՍՈՒԱՆ՝ որ ընկերութեան լիազօր գործակատարն է.

LLOYD SUISSE

ԼՈՅԴ ՍՈՒԻՍ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ

(ԱՅԿՈՒՐԹԱ)

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻԵՆ

ՀԻՆԳԵՐՏՈՒՐՏԱ

Այս ընկերութեան կ. Պոլսոյ գործակատարութիւնն (ածէնթա) ստանձնած մեր ունին Յոսէֆ, Ծոմ. եւ Գեան վերոյ վճռաւոր տարեկան հովանաւորութեան.

Ստանալ եւ մանրամասն տեղեկութեան համար պէտք է դիմել գրասենեակս հետեւեալ հասցէով՝

ՀԵՐՄԵՆ ՀԷԼՊԻՆԳ	ԱՂԱԲԱՆԴԻՐ
Լիզբոնաբոյ Գուրգիւլ	Ալեքսանդր
Գալաթիա	Գուրգիւլ
Քարանֆիլ Խան վերոյ	Ի Պահճէ գործ.
թիւ 2	Կ. Պոլիս

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԽՍՐԻՍՅԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՈՒՍԱՎՈՐՉԱՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՁԻՆՎԷԻ ԽԱՆ